

kateheza odraslih: što jest-zahtjevi-problemi i mogućnosti

Emilio Alberich

1. PREDNOSNO MJESTO KATEHEZE ODRASLIH KAO POSLJEDICA NAJ- NOVIJE KATEHETSKE OBNOVE

1. 1. BRIGA ZA ODRASLE U POKONCILSKOJ DOBI

Općenito možemo reći da se u katehetsknoj obnovi pretkoncilske dobi nije posvećivala posebna pažnja katehezi odraslih, osim u nekim iznimnim primjerima. Tek je koncilska obnova stvorila odgovarajuću osnovu za temeljitu reorganizaciju katehetskih tokova, prijenos katehetskkih naglasaka od kateheze djece na katehezu mladeži i odraslih.

Najrječitiji pokazatelj novog mišljenja neposredno poslije Koncila bio je slavni i osporavani "Holandski katekizam za odrasle", koji je, i pored oštrog suprotstavljanja zbog svog sadržaja, označio važan preokret, te bio izraz novih katehetskih potreba na području kršćanskog oblikovanja.¹

U službenim katehetskim krugovima posebno mjesto zaslužuje "Opći katehetski direktorij" Svetog zbora za klerike iz godine 1971., koji na svečan način određuje katehezi odraslih

prvenstveno mjesto u pastoralu:

"(Biskupi) neka paze da kateheza odraslih koja omogućuje ljudima da u punoj odgovornosti prihvaćaju vjeru bude glavni oblik kateheze kojoj su svi, premda uvijek neophodni oblici kateheze, nekako usmjereni".²

"Ordo initiationis christianae adultorum" (Red uvođenja odraslih u kršćanski život) iz godine 1972.³ označuje nov značajan korak u vrednovanju kateheze odraslih, ne toliko i ne samo zbog konkretnih uputa za izvršavanje te vrste kateheze nego mnogo više zbog ponovnog pastoralnog otkrića katekumenata i cjelovite katekumenatske problematike koja je povezana s time.

Pored toga, za odgajanje katehetske svijesti tako važnih događaja, odmah u prvim godinama

¹ Cf Il nuovo catechismo olandese. Annuncio della fede agli uomini di oggi, Leumann (Torino), LDC, 1969.

² Sacra Congregazione del Clero, Directorio Catechistico Generale, Torino-Leumann, LDC, 1971, n. 20.

³ Per una visione di insieme e una panoramica bibliografica, cf E. ALBERICH, Catechesi degli adulti. Un tentativo di tipologia, in "Catechesi" 48 (1979)3, 3-17.

poslije Koncila pojavili su se poticaji i pokusi kateheze odraslih, i to u tolikoj mjeri i stvaralačkoj izvornosti koje u prijašnjim desetljećima nismo poznavali.

1. 2. BISKUPSKA SINODA GODINE 1977. I "CATECHESI TRADENDAE"

Biskupska sinoda o katehezi 1977. nije na početku imala namjeru posvetiti katehezi odraslih posebnu pažnju, jer je izabrala za glavnu temu "katehezu u našem vremenu s posebnim osvrtom na djecu i mladež". Ipak je razvoj konkretnog rada sinodalnih otaca pokazao da je došlo do značajnog zaokreta, jer su za katehezu djece i mladih pokazali veoma malo zanimanja, dok se, međutim, zanimanje polariziralo oko pitanja katehetske djelotvornosti **kršćanskih zajednica** općenito i oko kateheze odraslih posebno. Treba izričito spomenuti da biskupska poslanica na kraju zasjedanja Sinode prikazuje katekumenat u svom tradicionalnom obliku i posebno još katekumenat odraslih kao model za bilo kakav oblik kateheze.⁴

Sadašnji papa Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici "Catechesi tradendae" na vlastitu pobudu daje katehezi odraslih središnje mjesto u djelovanju Crkve. Pritom izričito spominje naglaske koje su iznijeli sinodalni oci i služi se načinom izražavanja koji je veoma sličan već gore spomenutom navodu iz "Općeg katehetskog direktorija":

Nastavljajući seriju onih kojima je upućena kateheza, ne mogu a da ne iznesem na vidjelo jednu od najučestalijih zauzetosti sinodalnih otaca, koja se nameće snagom i hitnošću iskustava koja su u toku cijeloga svijeta: radi se o središnjem problemu kateheze odraslih. To je temeljni oblik kateheze, ukoliko se obraća osobama koje posjeduju najveće odgovornosti i sposobnosti da žive kršćansku poruku u njenom najrazvijenijem obliku" (CT 43).

Papina pobudnica ne ograničuje se samo na naglašavanje utvrđivanja važnosti kateheze odraslih nego naznačuje i s tim povezane pastoralne probleme, te navodi određene kategorije odraslih kojima bi trebala biti namijenjena

(CT 43–45).

Službeno naznačivanje prvenstvenog mjesta kateheze odraslih naišlo je na potvrđan odjek u mnogim biskupijskim, narodnim i međunarodnim dokumentima, koji na različite načine pokušavaju dati katehezi odraslih prvenstveno mjesto u svojim pastoralnim izborima.⁵

2. KATEHEZA ODRASLIH U SUVREMENOJ CRKVI: VEOMA RAZNOLIK I OBEĆAVAJUĆA PANORAMA

Ako od načelnih tvrdnji prijedemo na konkretne činjenice ostvarivanja, ustanovljujemo da je unutar Crkve u toku obećavajući rascvat i šarolik spektar novih pastoralnih napora. Radi se o veoma razgibanoj i zamršenoj pojavi koja otkriva sve veću revnost pastoralnih radnika s jedne strane, a s druge strane i o providnosnom događanju, koje će pokazati svoje plodove u budućnosti, tj.: o sve većem zahtjevu za **formacijom odraslih vjernika**. Ta je pojava prisutna u najrazličitijim Crkvama i pokazuje se tako da kršćanski narod i u svojim malim skupinama s očekivanjem usvaja različite pobude daljnjeg vjerskog oblikovanja i teološke izobrazbe. Možda se radi o istinskim "znakovima vremena" koji nam se sami nude za razmišljanje: dok se sve više smanjuje tradicionalni teološki studij (zbog pomanjkanja svećeničkih kandidata), istovremeno je sve veća potražnja za katehetskima i teološkom izobrazbom mnogih kršćana, redovnika i laika. Tako stojimo pred mogućnošću nove preraspodjele službe riječi unutar Crkve.

Ako se zaustavimo na općenitom i shematskom pregledu cjelokupne kateheze odraslih,

⁴ Cf Messaggio finale del Sinodo del 1977, n. 8.

⁵ Cf ad esempio: Conferenza Episcopale Italiana, Il rinnovamento della catechesi, Roma, Ediz. Pastoral Italiane, 1970, n. 124; Das katechetische Wirken der Kirche. Ein Arbeitspapier der Sachkommission IV der Gemeinsamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland, Bonn, 1974, B n. 1; Sharing the Light oft Fait, National Catechetical Directory for Catholics of the United States, Washington, USCC, 1978, nn. 182–189; Consejo Episcopal Latinoamericano CELAM, Medellin conclusiones, Bogota, 1968, doc. 8.

koju danas susrećemo u Crkvi, otkrit ćemo veliku šarolikost i različitost pokušaja. Pokušat ćemo ih rasporediti prema općem prikazu pastoralnog djelovanja:

2.1. KATEHEZA ODRASLIH U POVEZANOSTI S LITURGIJSKO PASTORALNIM DJELOVANJEM

U mislima imamo katehetsku djelatnost u pastoralnoj povezanosti s liturgijom Crkve. Na primjer:

- katehezu odraslih u **sakramentalnoj praksi i euharistijskom darivanju** (nedjeljna misa, vjenčanje, sprovod, krštenje itd.);
- katehezu odraslih u povezanosti s **uvođenjem u sakramente**: katekumenat za odrasle kao pripremu na krštenje; pripremu odraslih na sakrament potvrde i ženidbe; sudjelovanje roditelja u uvođenju njihove djece u sakramente (krštenje, potvrda, prva pričest, prva ispovijed, ispovijed vjere kod potvrde itd.);
- katehezu odraslih u **raznim oblicima pučke pobožnosti** (blagdani, hodočašća, hodočasnička mjesta, procesije, bratovštine, itd.).

2.2. KATEHEZA ODRASLIH POMOĆU PROPOVIJEDANJA I IZVRŠIVANJA PROROČKE SLUŽBE (evangelizacija i kateheza)

Radi se o katehetskim oblicima djelovanja koji su najbliži riječi Crkve kao što su:

- **predevangelizacija i evangelizacija** u strogom značenju riječi, ukoliko su namijenjene onima koji ne vjeruju i onima koji traže kršćansku istinu;
- **kateheza odraslih u strogom smislu riječi**, bilo pojedinačno, bilo u skupinama, pa i preko apostolskih gibanja i u oblicima različitih duhovnosti itd.;
- **poticaji vjerskog, biblijskog i teološkog oblikovanja**: ovdje mislimo na različite oblike s raznolikim programima i tečajevima za produbljivanje vjere na najrazličitijim razinama i položajima (biblijske skupine, medi-

tativni kružoci, konferencije, studijski dani i tjedni, vjerski seminari itd.). Ovdje posebno napominjemo različite tečajeve za **teologiju laika, katehetske škole**, koje su za mnoge izvanredna prilika za provjeravanje i produbljivanje svoje vjere;

- različiti oblici **katehetskog posviješćivanja** pomoću različitih sredstava obavještavanja: knjige i revije, "katekizma za odrasle", radio i TV-emisije, kazete, gramofonske ploče, audiovizualne montaže, filmovi, dopisne škole itd.

2.3. KATEHEZA ODRASLIH U ZAJEDNIČKOJ OBNOVI CRKVE

Ovamo pripadaju svi oblici kateheze koji su zasnovani na **zajedničkom djelovanju Crkve ukoliko je Crkva "koinonia"**, posebno još suvremeno eksperimentiranje novih oblika zajedništva:

- kateheza odraslih u **novim zajednicama i strujanjima grupa**: katekumenat odraslih kao ponovno uvođenje u kršćanstvo već krštenih vjernika; zajednica "neokatekumena" Kika Arguellesa; karizmatske skupine; ognjištari; bazične crkvene zajednice itd.;
- kateheza odraslih u **različitim pokretima bračne duhovnosti**, koji se oslanjaju na evangelizacijske mogućnosti supružnika i obitelji (equipos Notre Dame, pokreti bračne duhovnosti, sastanci bračnih drugova itd.);
- kateheza odraslih u **tradicionalnim komunitarnim strukturama**: formacijski poticaji u župnim zajednicama (npr. neki oblici župske kateheze u Njemačkoj) ili na biskupijskim i pokrajinskim razinama u redovničkim zajednicama itd.

2.4. KATEHEZA ODRASLIH U SLUŽBI CJELOVITOG ČOVJEKOVA NAPRETKA

U različitim crkvenim pokrajinama poznajemo mnogobrojne katehetske poticaje, koji su osnovani u "crkvenoj diakoniji" kao različiti oblici služenja, pomoći, solidarnosti, potpore, karitativne djelatnosti različitih crkvenih zajed-

nica.

Među najraznolikijim oblicima te djelatnosti možemo razlikovati:

- katehezu odraslih u smislu **odgojnog napredivanja** (to su one vrste djelatnosti koje se brinu za opći napredak ljudskog oblikovanja u povezanosti s napredovanjem u vjeri: poticaji opće izobrazbe, borba protiv analfabetizma, odgoj za formiranje savjesti, oslobađajući odgoj, večernje škole, poticaji za trajno oblikovanje odraslih itd.);
- katehezu odraslih za **socijalni napredak** (različite djelatnosti s evangelizatorskim sadržajem za produblivanje vjere u skupinama, zajednicama i pokretima koji pokušavaju problikovati socijalnu sredinu. Ovamo pripadaju i grupe koje pokušavaju pomagati skupine solidarnosti i skupine za pomoć siromašnima. Među tim grupama su i bazične crkvene zajednice u Latinskoj Americi, "Pokret za bratstvo" u Braziliji, Operacija Chantier u francuskom govornom području Kanade itd.).⁶

Kako je svakome očito, taj pokušaj rasporedbe kateheze odraslih u suvremenoj Crkvi nema nakane da bude iscrpan, niti može prikazati najrazličitije oblike katehetske djelatnosti. Ipak je korisno pomagalo za raspoznavanje i razlaganje bogate katehetske stvarnosti u suvremenoj Crkvi. Istodobno služi i za poticaj i traženje novih puteva kateheze odraslih u najrazličitijim pastoralnim situacijama Crkve.

3. MOTIVACIJE I POTICAJI ZA NOVE PASTORALNE POKUSE

Sada se moramo upitati kakvi se razlozi i motivacije skrivaju iza različitih poticaja, koje smo upravo nabrojili. Ne radi se samo o naravnoj radoznalosti da bolje upoznamo navedene primjere nego o pastoralnim razlozima koji su doveli do takvih pojava. Nipošto ne smijemo zaboraviti da u pastoralnom radu s odraslima područje motiva i interesa ima izvanredno veliko značenje.

Svima je dobro poznata činjenica da se

odrastao, za razliku od djece i mladih, s teškoćom zauzima za bilo kakav formacijski rad ako za to nije snažno motiviran, ako ne vidi potrebe i ne spozna da će od toga imati kakvu korist za svoj život. To vrijedi ne samo za pastoralne radnike i druge odgovorne osobe koje ne razumiju potrebu uvođenja kateheze za odrasle u svoje zajednice, nego i za same odrasle koji često ne mogu razumjeti zašto bi se posuvenjivali u vjerovanju i postali neposredni čimbenici, sudionici u vjerskom odgoju svoje djece. Pod pastoralnim vidom treba naglasiti delikatnost i važnost uvjerenja: ovdje nimalo ne pomaže baciti krivnju na vjernike ("neka vas je sram što ne znate ni pravilno odgovarati na prigovore svoje djece") i uzrokovati u njima osjećaj manje vrijednosti i neuspjeha. Potrebno je, naprotiv, navoditi **prihvatljive motivacije** i nuditi **konkretnu pomoć** za oblikovanje i stvaranje suodgovornosti. Daljnje razmišljenje potaknut će nas na postignuće toga cilja.

3.1. SOCIJALNO–KULTURNI RAZLOZI

Suvremeno društvo svojim problemima i dubokim preobrazbama uzrokuje u odraslima čitav niz teškoća i nepoznatih situacija koje ih sile da provjere svoj odnos prema vlastitoj formaciji i izobrazbi. Općenito možemo prenijeti i na pastoralno područje cijeli niz potreba i konstatacija, koje na pedagoškom području poznajemo pod imenom "trajno oblikovanje".⁷

– **Izazovi suvremenog društva.** Suvremena socijalno-kulturna situacija na mnoge načine izaziva muškarca i ženu našeg vremena. Navest ćemo samo neke: ubrzan razvoj i nesposobnost da se on nadvlada; porast znanja na svim područjima života, uključujući i vjerski; pluralizam kulturnih i ideoloških ponuda; porast socijalnih napetosti i neuravnoteženosti itd. To su događanja i pojave ko-

⁶ Per indicazioni bibliografiche, cf l'art. cit. di E. Alberich.

⁷ Cf E. Faure (Ed.), *Apprendre a etre*, Paris, Unesco–Fayard, 1972; P. LENGRIAND, *Introduction a l'education permanente*, Paris, Unesco, 1970; A. LEON *Psychopedagogie des adultes*, Paris, PUF, 1971.

je u mnogim ljudima često bude osjećaj nemoći, iskorijenjenosti i nespремности. Mnogi odrasli osjećaju se danas doslovno nesposobnima da razumiju i nadvladaju suvremenu povijesnu i kulturnu situaciju. Na različite načine osjećaju potrebu za posvremenjenjem, sticanjem novih spoznaja i sposobnosti za nadvladavanje novih životnih situacija. Stručnjaci na tom području znadu govoriti o "zastarjelosti" ili o raskoraku između spoznavanja i sposobnosti nekog čovjeka da odgovori zahtjevima stvarnog života u kojem se mora potvrditi. Taj je pomak moguće danas ustanoviti na svim područjima i u svim zvanjima, pa i među najstručnijima i najizobraženijima. Danas to ustanovljujemo i na području religioznog odgoja: i kod svećenika pastoralaca i kod vjernika svih vrsta. Tzv. "zastarjelost" moguće je ustanoviti kod mnogih roditelja i odgojitelja koji "zastarjelost" doživljavaju kao nesposobnost za odgojni utjecaj, za razgovor i djelovanje kod vlastite djece i odgajnika.

- **Odgovori na odgoj.** Sasvim je razumljivo da se kao posljedica gore navedenih činjenica sa svih strana pojavljuju poticaji kako da se priskoči u pomoć takvim situacijama i osposobi ljude za odgovorajuću djelatnost. To su različiti oblici kvalifikacije ili osposobljavanja, možda čak i prekvalifikacije i preosposobljavanja. Veliki plan za "trajno oblikovanje" otkrio je mnogo pogrešaka i pomutnji unutar suvremenih odgojnih sistema, počevši od suvremene škole, i predlaže provjeru, promjenu cjelokupnog odgojnog sistema u tzv. "odgojno društvo"⁸ u kojem odgojni proces mora biti prisutan cijelog života. To znači da je potrebno temeljito preoblikovati poimanje odgojnog i didaktičkog nastojanja: ne radi se toliko o posredovanju znanja i vještina za budući život koliko o tome da bi se naučilo "kako treba učiti", kako posredovati sredstva za analizu situacije u kojoj živimo da bismo bili sposobni proslijediti studijski proces, te rješavati nove zadatke koje pred nas postavlja život.
- **Trajno oblikovanje i odgoj u vjeri.** Ovaj kratak prikaz o trajnom oblikovanju može nam poslužiti kao poticaj za razmišljanje o strogo

pastoralnoj djelatnosti za katehezu odraslih. Moguće je pronaći sličnosti koje povezuju oba niza problema. Katehetski rad mora preuzeti poticaje i čimbenike koje nudi pedagogika na polju formacije odraslih, te ih prilagoditi svojim potrebama. To posebno vrijedi za trajno provjeravanje i posuvremenjivanje svoga znanja i radnih sposobnosti na području vjerskog života, na osnovi kateheze koju su primili prije mnogo godina. U svjetlu svega rečenoga morali bismo osjetiti potrebu da nedostatni vjerski odgoj, kojeg smo dionici, posuvremenimo, produbimo i uključimo u cjelovitost svoga religioznog doživljavanja.

3.2. PSIHOLOŠKI I ANTROPOLOŠKI MOTIVI

Znanosti o čovjeku nude nam upotrebljive uvide koji nam govore da je kateheza odraslih veoma potrebna. Navest ćemo samo neke.

- "Otvoreno" shvaćanje **ljudske psihološke zrelosti**: ovdje se ne radi o nekom postignutom stanju u određenoj starosti ljudskog života, nego o vječno prisutnom zadatku i trajnom procesu rasta i dozrijevanja. Bilo je rečeno da je odrastao čovjek "zreo za dozrijevanje"⁹, tj. biće koje je sposobno upravljati dinamizmom svoga dozrijevanja. Čovjek je uvijek "nedovršeno biće"¹⁰ koje se nikad u toku cijelog života ne prestaje iznova rađati i rasti.
- **Podjela života odraslog čovjeka u razdoblja i podrazdoblja**: ne samo dječja i mladenačka dob čovječjeg života nego cijeli čovjekov život sastavljen je od dobi, prelaznih kriza i zadataka prilagođivanja. To uključuje potrebu za cjelovitošću dozrijevanja i na području vjerovanja.

⁸ Cf E. FAURE, op. cit. pp. 183–187; A. EXELER-D. EMEIS, Reflektierter Glaube, Perspektiven, Methoden und Modelle der theologischen Erwachsenenbildung, Freiburg, Herder, 1970, pp. 18–22.

⁹ M. ORAISON, Vivere da adulto, Immaturatione e maturazione, Assisi, Cittadella, 1976, pp. 42–43.

¹⁰ Cf E. FAURE, op. cit., pp. 179–180.

¹¹ Cf J. GOLDBRUNNER, Die Lebensalter und das Glaubenskönnen, Regensburg, F. Pustet, 1973.

- Poimanje čovjeka kao bića u **stalnom procesu priučavanja**, koje je uvijek otvoreno za nova spoznajna dostignuća i kulturne promjene kako ih donose promjene i mogućnosti iskustava. U tom pogledu potrebno je promijeniti uvjerenje koje odraslog smatra nesposobnim da nauči nešto novo. Istina je da se odrasli ne može poučiti u ritmu i načinu kako je to dano mladima, ali je također istina da on ima svoj vlastiti način učenja, sporiji ritam, snažnije potrebe za motivacijom i posebni odnos prema iskustvu, što je jednako tako plodonosno i uspješno. O tome nam govore nebrojeni poticaji izobražavanja odraslih; dobri uspjesi ne nedostaju ako upotrebljavamo odgovarajuće metode.

3.3. TEOLOŠKI I PASTORALNI RAZLOZI

Teološka i pastoralna problematika potrebe trajnog oblikovanja odraslih veoma je opširna i poznata. Pokušat ćemo dati kratak pregled na temelju nedostataka crkvenog života i u svjetlu novih mogućnosti koje dolaze iz novih uvida i konstatacija.

3.3.1. Nedostaci i potrebe crkvenoga života

Pastoralno stanje kršćanskih zajenica pokazuje nam danas cijeli niz problematičnih vidika, neispunjenih praznina i radnih nesposobnosti koje sile na posebna, nova i izvorna nastojanja oko formacije i kateheze odraslih.

- "Religiozna zastarjelost" mnogih kršćana, bilo svećenika, redovnika ili laika, koji se osjećaju nesposobnima da na djelotvoran način odgovore na suvremene religiozne probleme i ovladaju novim stvarnostima našeg vremena te sprovedu koncilske promjene koje je Crkva prihvatila kao potrebne.
- Danas mnogi kršćani ne mogu razumjeti tolike "novosti" koje je Crkva uvela poslije II. vatikanskog sabora i zbog toga je potrebno odgovarajuće razlaganje i posuvremenjenje.
- U mnogima je prisutan "otpor prema prom-

jenama", a time i prepreka koja onemogućuje svaki pokušaj prilagođivanja današnjem vjerskom i crkvenom položaju. Zato se u Crkvi osjeća velika potreba za otkrivanjem "korijena promjena"¹² i traženje odgovarajućih sredstava za izgladivanje nesuglasica. Samo u takvim okolnostima moguć je istinski rast i napredovanje u vjeri.

- Mnogi vjernici žive danas u pravoj **krizi svog kršćanskog identiteta**. Ona se očituje u tome što ljudi ne znaju odgovoriti na osnovna pitanja kršćanskog života, tako npr.: što znači biti kršćanin danas? Mora li čovjek biti kršćanin da bi se ostvario u svom čovještvu? Što je to posebno što rade kršćani u usporedbi s nekršćanima? Mnogi naši suvremenici, koji odlučno pripadaju Crkvi, mole jasne odgovore na ta pitanja. Drugi doživljavaju vjersku krizu u obliku religioznosti koja je izgubila svaku važnost u obiteljskom, profesionalnom i političkom životu, ili u obliku nesposobnosti da usklade kršćanski život sa životom odraslog čovjeka. Konačno susrećemo ljude koji svoje kršćanstvo žive neovisno o Crkvi, na svoj individualistički i čisto osoban način. Svima ovima nužno je potrebno razmišljanje u kojem bi našli svoj izgubljeni kršćanski identitet.
- U mnogim obiteljima i zajednicama postoji briga zbog **nesposobnosti odraslih za odgoj** mladog pokoljenja. Tzv. "gap" generacija povećava raskorak između roditelja i djece, između odgojitelja i mladih, između svećenika pastoralaca i novih redova vjernika i onemogućuje dijalog i poželjan religiozni utjecaj. Koliko roditelja priznaje da nisu sposobni dati odgovor na vjerska pitanja svoje djece! I zbog toga se također osjeća potreba za formacijskim poticajima koji bi pomogli u tim teškoćama.
- Mnogi pastoralni djelatnici osjećaju potrebu za otklanjanjem određenih **nedostataka "tradicionalnog" pastoralna duša**: "usredotočeno" raspoloženje kršćanskih zajednica koje

¹² Cf. A. RIVA, Questo difficile rinnovamento, Analisi psicosociologica delle resistenze al cambiamento negli operatori pastorali, in "Catechesi" 43(1974)5, 45-51.

više nastoji očuvati svoje članove negoli evangelizacijom pridobivati nove; usredotočenje na liturgijsko-sakramentalno sudjelovanje koje se prije svega brine za liturgiju a zanemaruje naviještanje i služenje; paternalističko ponašanje mnogih pastoralaca koji svoju brigu posvećuju uglavnom djeci i onim odraslim vjernicima kojima mogu upravljati kao djecom. To su neki nedostaci naše pastoralne prakse. Njih je moguće otkloniti samo pomoću uključivanja odraslih vjernika u život zajednice.

- Neki vidovi Crkve kao ustanove i saopćavanja mnogim su kršćanima stvarna zapreka u dozrijevanju vlastite vjere. Na takve vidove osjetljivi su posebno mladi. Zato crkveno vodstvo treba da ispita svoju savjest i provjeri svoje djelovanje. Navest ću ovdje neke teške probleme kao što su: **udaljenost između vjere i kulture** u suvremenom društvu, **prevladavajuće mjesto klera u životu Crkve**, neodgovarajući položaj žene u Crkvi, teškoće u komuniciranju unutar **institucionalizirane Crkve** itd. Radi se o teškim nedostacima i pogreškama koje bi se mogle umanjiti uvođenjem zrelih odraslih vjernika u kršćanske zajednice.

3.3.2. Nove mogućnosti za razmišljanje i crkvenu praksu

Ako s jedne strane navedeni nedostaci i pogreške prisiljavaju Crkvu na obnovu, na drugoj strani imamo cijeli niz obećavajućih i svijetlih činjenica, i u nauci i u praksi crkvenih zajednica, koje potiču na veće napore za usavršavanjem vjernika. To su različite vrste kateheze i evangelizacije odraslih. Navest ćemo najznačajnije.

- **Novo poimanje vjere i zrelosti u vjerovanju** u svjetlu nauke II. vatikanskog sabora donosi pomak u promatranju jednostranih pogleda pretkoncilskog razdoblja. Nova zamisao potcrtava cjelovit i egzistencijalan stav vjerovanja kao životnog čina cijele osobe nasuprot poruci o Bogu koji se otkriva u Kristu, i naglašava stalan proces rasta i dozrijevanja u

toku cijele čovječje egzistencije.

- **Novo teološko poimanje laika, "osjećaja vjernika" (sensus fidelium) i mnogovrsnosti karizama i službi** vodi k produbljenom razmišljanju o djelovanju i sastavu crkvenih zajednica. Svima je dobro poznato značenje i teološka važnost ovih tema koje donose nove poticaje za obnovu crkvenog ustrojstva i sastava Crkve s evanđeoskim i privlačnijim licem. Zato je svakome koji poznaje djelotvornost laičkog apostolata i značenje novih karizama i službi jasno koliko su važni naponi za sistematsku katehezu odraslih.
- **Ponovno otkriće središnjeg mjesta kateheze odraslih** u pastoralnoj djelatnosti Crkve dodatni je razlog za pospješivanje kateheze odraslih. Teološko i pastoralno razmišljanje u pokoncilskom razdoblju pokazalo je da je bilo mnogo napora unutar pastoralne prakse koji su se ranije upotrebljavali za djecu i mlade, a kasnije su namijenjeni odraslima, kao svojim prirodnim naslovnici. To prije svega vrijedi za cjelovito nastojanje oko sakramentalnog uvođenja (evangelizacija, katekumenat, sakramenti uvođenja), ali i za područje kateheze koju su donedavno posredovali samo djeci.
- **Novo ekleziološko poimanje II. vatikanskog sabora**, naročito njegova zamisao Crkve kao "službenice čovječanstva"¹³ otvara konačno nove mogućnosti za korištenje vjernika cijelog svijeta za pomoć svijetu: zato je pak potreban napredak i zrelost baš tih vjernika. Radi se o pobjeđivanju "crkvene usredotočenosti – ekleziocentrizma" poimanja Crkve koja je okrenuta samo sebi, kao da bi ona bila središte svijeta i poistovjetila se s Božjim kraljevstvom. Novo ekleziološko poimanje vodi nas razmišljanju o Crkvi i njenom odnosu prema svijetu, kao Crkvi u svijetu i Crkvi u službi svijetu, koja u mesijanskom naviještanju prikazuje Božji plan i gradi povijest u izgradnji Božjeg kraljevstva. Crkva se mora, ako hoće biti glavni izraz sakramenta Božjeg kraljevstva u svijetu, pokazati u svojim odraslim sinovima koji su zauzeti za naviještanje

¹³ Cf Discorso di chiusura di Paolo VI, il 7.12.1975.

evanđeoskog kvasca i svojski podupirati katehizaciju i kršćansku formaciju.

4. PASTORALNI ZNAČAJ KATEHEZE ODRASLIH

Naznačili smo neke vidove promatranja Crkve s obzirom na važnost kateheze odraslih i naveli nekoliko konkretnih mogućnosti za njihovo ostvarenje. Iznijeli smo razloge koji bi trebali usmjeriti kršćane i njihove voditelje na dublje formiranje u vjeri. Cijeli niz kulturnih, socioloških, antropoloških i eklesioloških poticaja pobuđuje na jasnije zalaganje oko formacije odgovornih suradnika koji bi trebali nositi glavno breme obnovljene kateheze.

Iz položaja tek započetog katehetskog nastojanja izviru pitanja o načinu postupanja, metodologiji. U cjelokupnom prikazu ovih razmišljanja čini mi se potrebnim doći do **pastoralnog značaja** cjelovitog pothvata "katehizacije odraslih" i to tako da pokažemo njezin **identitet** i njezinu **narav**. Radi se o određivanju kvalitete u sklopu koordinata cjelokupnog djelovanja Crkve koji pokušava prikazati neka osnovna uvjerenja i načela i bez kojih nam prijeti opasnost da izgubi svoj pravi domet ili da se iscrpi sama u sebi. Uvjeran sam da je raščlanjivanje tih pitanja i usvajanje sadržajnih vrednota za daljnje razdoblje mnogo djelotvornije negoli traženje neposrednih formula za pastoralno djelovanje, makar se oni koji su odgovorni za katehezu trudili da dobiju u ruke praktična rješenja problema koji pred njima stoje.

4.1. NEKOLIKO OSNOVNIH NAČELA

U vidu osnove odgovarajućeg pastoralnog rada na polju kateheze moramo po mom mišljenju postaviti nekoliko osnovnih pastoralnih načela:

4.1.1. Svaki pastoral koji ne daje prednost odraslima jest nedjelotvoran

Naše organizirano nastojanje mora se odluč-

no i svjesno suočiti sa svijetom odraslih kao privilegiranim naslovnikom pastoralnog rada. Pritom moramo kritički odvagati tradicionalno uvjerenje koje je smatralo da je dosta što se bavimo djecom i tako osiguramo kršćansku vjernost odraslih za budućnost. U suvremenoj katehetskoj misaonosti sve se više utvrđuje dvostruko uvjerenje: kateheza za djecu je nedjelotvorna ako ne gradi na suodgovornosti roditelja i općenito na suodgovornosti odraslih vjernika i zajednice odraslih. Zato danas nastojimo oko preoblikovanja tradicionalnog postupka kateheze za djecu u katehezu roditelja i odraslih da oni budu **odgojitelji u vjeri svojoj djeci**. Drugi zahtjev odnosi se na **odnos između mladih i odraslih**, koji pomoću dijaloga trebaju utjecati jedni na druge. To smo naučili iz iskustva: ako smo još kako-tako i zauzeti oko svih mogućih aktivnosti s mladima, ipak će sva ta nastojanja ostat nedjelotvorna ukoliko neće biti oplodena realizmom i kontaktima s odraslima. Istodobno i rad s odraslima, ako ga neprestano ne podupire kontakt s mladima gubi na stvaralačkoj snazi i uspavljuje u samodopadnosti, kojoj ne smeta dijalog s mladima i njihovim očekivanjima i stremljenjima.

4.1.2. Biti uvjeren da je moguće s odraslima uspješno raditi

U tom je potrebno prebroditi neke predrasude. Znamo da postoji određeno mišljenje koje smatra kako nije moguće uspješno raditi s odraslima, jer da su oni gotovo nesposobni što god naučiti, promijeniti svoja uvjerenja, usvojiti nove prijedloge za misaono preoblikovanje i konkretnu akciju. Znanost i iskustvo pomažu nam kod odstranjivanja takvih predrasuda. Poznato je, naime, da i odrasli mogu na različite načine učiti i posuvremeniti se, i da su sposobni za korjenitu promjenu svoga života. Za to je potrebno razumijevanje, pedagoška spretnost i poštivanje psihologije odraslog čovjeka. Ipak se jasno pokazalo da se otvaraju nova područja odgovornosti gdje će svi činioци i odgovorni djelatnici imati široko polje djelovanja.

4.1.3. Biti uvjeren da obnova zajednica mora sačinjavati središnji cilj pastoralnih nastojanja

Ne zanemarujući tolike druge zadatke pastoralnog rada, danas je potpuno jasno da u središte pozornosti treba staviti **formaciju i obnovu crkvenih zajednica** kao izraz ostvarenja ekleziologije zajedništva i bitnog čimbenika svima očitog evandeoskog uvjerenja. Među najvažnijim zahtjevima sadašnjeg katehetskog trenutka jest pojašnjavanje **odnosa između kateheze i zajednice**, gdje zajednicu razumijevamo kao **subjekt, objekt, kraj i cilj kateheze**.¹⁴ Obnova kateheze stapa se na taj način u sve širu obnovu zajednice u uvjerenju da će bolja zajednica biti sposobna za drugačiju i bolju katehezu, i da će djelotvornija kateheza opet pokrenuti nove oblike eklezijalne zajednice.

4.2. VAŽNI VIDOVI IDENTITETA KATEHEZE ODRASLIH

Nekoliko zaključnih naglasaka pomoći će nam uočiti mogućnosti kateheze u suvremenoj Crkvi.

4.2.1. Kateheza odraslih mora biti zamišljena kao obnoviteljska i pospješujuća akcija, a ne kao "popravljanje"

Ne ide se za ponovnim postavljanjem u tok već poznatih tradicionalnih pastoralnih struktura, nego za dubinskom obnovom kršćanskih zajednica i za pospješivanjem vjerskog rasta odraslih. Učinili bismo veliku pogrešku ako bismo novo zanimanje za vjersku formaciju odraslih smatrali pastoralnim postupkom kojim bismo opet htjeli pridobiti izgubljene mogućnosti i tako produžiti položaj koji treba izmijeniti. S te strane prijeti opasnost **instrumentaliziranja kateheze odraslih** s velikom vjerojatnošću da će se naši vjernici osjetiti prevarenima, jer ih ne smatramo doraslima za odgovorne nosioce crkvene zajednice.

4.2.2. Kateheza za odrasle mora stvoriti novi program odraslog vjernika

Kateheza odraslih mora težiti za ostvarivanjem novog lika vjernika kako ga zahtijeva naše vrijeme: vjernik koji je otkrio oslobađajuće jedro vjere, odrastao čovjek u Kristu koji stupa prema zrelosti nutarnjih stavova i izvanjskih znakova vjere, kršćanin koji zna dijeliti svoju vjeru s drugima i živjeti je u povezanosti s braćom i mnogovrsnostima ostvarenja, vjernik koji se zauzima za svoju sredinu i prevladava tradicionalne religiozne paralele tako da gaji dijalog između vjere i kulture. To su značajnosti i osnove koje nam pomažu predvidjeti značaj i težinu novih katehetskih zadataka.

4.2.3. Kateheza za odrasle mora izaći na svjetlo dana s obnovljenim nacrtom crkvene zajednice

Istinski katehetski napor za katehetsko osposobljavanje odraslih ne može se ostvariti a da ne prouzroči duboke promjene u cijeloj crkvenoj zajednici. U tom pravcu treba produbiti **zamisao Crkve kakvu hoćemo izgraditi** i tako buditi vjernost ne samo prema crkvenoj prošlosti i sadašnjosti nego i prema **Crkvi budućnosti** koju svi zajedno moramo graditi. Tu stojimo pred zadatkom kojeg se mora latiti svaka zajednica i svaka Crkva i tražiti onaj model crkvene stvarnosti koji će u svakom povijesnom položaju ostati vjeran evanđelju i ljudima. U svjetlu koncilskih dokumenata i na osnovi težnji koje prevladavaju u suvremenoj Crkvi, možemo iznijeti nekoliko značajnosti koje će sačinjavati lice buduće Crkve: **Crkva – zajednica** a ne samo društvo i organizacija, Crkva kao **Božji narod** a ne samo juridički i hijerarhijski uređena ustanova, Crkva u **službi Božjeg kraljevstva** i usmjerena obrani same sebe, Crkva **prihvatljiva za nadahnuća Duha Svetoga** i spremna za buđenje različitih službi i priznanje karizmi svih članova crkvene zajednice. Za budućnost tako bogatog nacrtu isplati se založiti za obnoviteljski pastoralni rad i pravodobno dati na raspolaganje snage za katehezu odraslih.

¹⁴ Cf Messaggio finale del Sinodo del 1977. n. 13.